

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кібенко Катерини Андріївни на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Актуальність теми дослідження обумовлена зростанням ролі малих форм аграрного виробництва як складової національної господарської системи в економічному та соціальному аспектах. Створення сільськогосподарської сировини в цілій низці галузевих напрямків рослинництва та тваринництва за сучасних умов здійснюється саме представниками даного сегменту аграрного сектору. Однією з особливостей даної ситуації є той факт, що переважну більшість з них складають особисті селянські господарства, які не мають юридичного статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Підвищення рівня економічної ефективності для цієї категорії селянства стимулюватиме процес їхньої легалізації та позитивно впливатиме на соціальні процеси в системі сільських громад.

Водночас слід зазначити, що дотепер у вітчизняній нормативно-правовій та статистичній літературі фактично відсутня єдина дефініція, яка б визначала селянське господарство в його економічному, соціальному та адміністративному аспектах. Це, в свою чергу, призводить до неузгодженості щодо використання методичного інструментарію для аналізу результатів діяльності малих форм аграрного виробництва, а також оцінки перспектив їхнього подальшого функціонування. Наведені факти свідчать про актуальність теми дисертаційного дослідження Кібенко Катерини Андріївни на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки».

Науковою основою дослідження були праці вітчизняних та закордонних вчених, присвячені теоретичним, методичним та практичним аспектам забезпечення ефективного функціонування малих форм аграрного виробництва в економічному та соціальному аспектах, а також дослідження сучасної специфіки функціонування фермерських господарств та особистих селянських господарств як складових аграрного сектору економіки України.

Разом із цим досліджувана автором проблематика має багатоаспектний характер і передбачає розкриття комплексу питань. В своїй роботі автор приділяє особливу увагу забезпеченню розвитку обслуговуючої кооперації на базі особистих селянських господарств як засобу підвищення ефективності їхньої виробничої діяльності, а також фактору, що сприятиме переходу даної категорії аграріїв на підприємницькі засади функціонування.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів досягнута дисертантом за рахунок використання масиву вітчизняної та зарубіжної літератури наукового, нормативно-правового та публіцистичного характеру, а

також інформації, яку надають статистичні органи. В процесі вивчення матеріалу з питань аграрної економіки, інституційного розвитку держави, регіональних економічних відносин увагу було акцентовано на дослідженні специфіки функціонування господарств селянського типу.

Цінність роботи полягає у детальному аналізі теоретичних, методичних та практичних аспектів діяльності малих форм аграрного виробництва як складової національної економіки та фактору впливу на соціальний розвиток сільських громад. Зважаючи на це, можна констатувати, що обсяг використаного матеріалу, детальний характер аналізу, обрані методичні підходи, а також отримані висновки та запропоновані рекомендації мають достовірний та ґрунтовний характер. Заслуговує на увагу розроблені здобувачем концептуальні положення програми розвитку селянських господарств на засадах соціальної відповідальності як форма інтеграції теоретичних та прикладних аспектів наукового дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація являє собою комплексне наукове дослідження, присвячене соціально-економічним аспектам функціонування малих форм аграрного виробництва. За результатами дисертаційного дослідження сформульовано та обґрунтовано низку концептуальних положень, які містять наукову новизну, мають важливе теоретичне та практичне значення. Оцінюючи наукову новизну основних положень, висновків та рекомендацій, необхідно відмітити, що в роботі висвітлені раніше недостатньо опрацьовані наукові та практичні завдання, вирішення яких дозволило отримати результати теоретико-прикладного характеру.

На схвалення заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист. Дисертаційна робота Кібенко Катерини Андріївни на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки» виконана здобувачем особисто, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані теоретичні результати проведених досліджень, що мають важливе значення для галузі знань «Економіка».

Зокрема здобувачем *удосконалено*:

- класифікацію суб'єктів аграрного виробництва, яка, на відміну від існуючих, передбачає більш детальне визначення специфіки діяльності кожної з груп, а саме: дрібнотоварне господарство, селянське господарство, товарне господарство селянського типу та мале приватне підприємство. Дана диференціація дозволяє точніше аналізувати стан, особливості економічної діяльності, а також оцінювати перспективи подальшого розвитку в системі малого аграрного виробництва;

- методичні підходи при оцінці результатів функціонування різних типів селянських господарств, а також при обґрунтуванні рекомендації щодо підвищення ефективності їхньої подальшої діяльності, зокрема запропонована диференціація аграріїв за наступними критеріями: статусність, рівень товарності, вплив результатів на сімейний бюджет. На відміну від існуючих

наукових підходів, дана методика дозволяє точніше визначати соціально-економічну сутність конкретного господарства, розробляти практичні заходи щодо підвищення рівня ефективності його подальшого функціонування;

дістали подальший розвиток:

- питання застосування закордонного досвіду ефективного розвитку малих форм аграрного виробництва. А саме: специфічність диференціації суб'єктів малого аграрного виробництва в системі національної економіки, низький рівень інституціоналізації суб'єктів аграрного виробництва сімейного типу, а також відсутність з боку держави стратегічного бачення їхньої ролі як селоформуючого та селоутворюючого фактора стають на заваді ефективної реалізації світової практики стимулювання розвитку малих аграрних формувань;

- концептуальні засади забезпечення ефективного розвитку малих форм аграрного виробництва, які передбачають стимулювання активної інтеграції аграріїв в систему економічних та соціальних відносин на селі. В основі державної політики забезпечення ефективного функціонування малих форм аграрного виробництва закладені принципи соціальної відповідальності та інституційної економіки, що відповідає загальносвітовим трендам в даній сфері;

- наукові підходи щодо вивчення сучасного стану сільськогосподарського виробництва в малих формах господарювання, визначення зовнішніх та внутрішніх факторів, що обумовлюють рівень його ефективності. А саме вказується на взаємозв'язок регіонального розміщення господарств та рівень інтенсивності виробничої діяльності, а також зазначається роль доходу родини як внутрішнього мотиватора;

- наукові підходи щодо дослідження особливостей функціонування суб'єктів малого аграрного бізнесу як складової аграрного сектору з урахуванням специфіки використання наявної ресурсної бази. А саме, обґрунтовано потенціальні можливості розвитку малих аграрних формувань за рахунок контролю ринкових ніш аграрної сировини та більшої ефективності використання ресурсного потенціалу;

- наукові підходи щодо дослідження впливу організаційно-економічних факторів на рівень ефективності малих форм аграрного виробництва, зокрема встановлено, що найважливішими чинниками ефективності функціонування фермерських господарств у різних районах Запорізької області є фактори організаційного та соціального ефекту;

- наукові підходи щодо оцінки рівня ефективності сільськогосподарського виробництва в системі сільських домогосподарств. Ступінь результативності економічної діяльності в даному сегменті аграрного виробництва обумовлюється характером використання інноваційних техніко-технологічних методів, а також товарним вектором господарювання;

- наукові підходи до моделювання економічної діяльності малих форм аграрного виробництва. На підставі результатів когнітивного моделювання

обґрунтовано наступні напрямки забезпечення ефективного функціонування даної групи аграріїв: розвиток обслуговуючої кооперації, активне запровадження інноваційних технологій та державна підтримка;

- напрями підвищення рівня ефективності виробництва молока в малих формах аграрного виробництва за умов забезпечення належного рівня доходів членів аграрних формувань та конкурентоспроможної економічної діяльності. Практична реалізація запропонованих заходів дозволить суттєво підвищити рівень соціально-економічної ефективності діяльності малих аграрних формувань;

- напрями розвитку малих форм аграрного виробництва на засадах обслуговуючої кооперації. Запропонована стратегія кооперативного будівництва передбачає створення власного інфраструктурного забезпечення, що дозволяє оптимізувати процес ціноутворення на власну продукцію, а також збільшити обсяги грошових надходжень від реалізації.

Структура роботи, виклад текстового матеріалу, оформлення здійснені у відповідності до вимог, які пред'являються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Робота складається з трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів.

На позитивну оцінку заслуговують більшість положень наукової новизни, які виносяться на захист. Зокрема запропонована класифікація суб'єктів малого аграрного виробництва, яка передбачає наступну диференціацію: дрібнотоварне господарство, селянське господарство, товарне господарство селянського типу та мале приватне підприємство. Застосування даної класифікації дозволяє чітко визначити соціально-економічну сутність конкретної господарської одиниці, її принципи ведення економічної діяльності, оцінити перспективи подальшого розвитку.

В роботі автором обґрунтовано необхідність застосування диференційованого підходу в процесі оцінки результатів діяльності селянських господарств, зокрема пропонується здійснювати їхній розподіл за наступними критеріями: статус, рівень товарності кінцевої продукції, також вплив результатів діяльності на загальний обсяг наповнення сімейного бюджету.

Наголошується, що малі форми аграрного виробництва демонструють більший рівень ефективності використання ресурсного потенціалу, порівняно із представниками крупного та середнього аграрного бізнесу. Також відмічається, що за умов збереження існуючої ринкової кон'юнктури, малі аграрні формування зберігатимуть за собою понад 50% сільськогосподарської сировини.

Аналізуючи напрями підвищення рівня ефективності економічної діяльності малих форм аграрного виробництва, зазначається необхідність оптимізації господарювання в техніко-технологічному та організаційному аспектах. Зокрема в роботі запропоновано проект сімейної ферми з виробництва молока, практична реалізація якого надає можливість аграріям не

тільки підвищити рівень ефективності використання наявного ресурсного потенціалу, а також збільшити обсяг особистих доходів.

Нові науково обґрунтовані положення і висновки проведеного дослідження Кібенко Катерини Андріївни можуть бути використані: у науково-дослідній сфері для подальших досліджень актуальних проблем розвитку суб'єктів малого аграрного підприємництва; в практичній діяльності представників сфери малого аграрного виробництва в процесі створення обслуговуючих кооперативів на базі особистих селянських господарств, (акт впровадження № 7 від.12.04.2020), а також в при оптимізації організації господарської діяльності фермерського господарства за рахунок створення сімейної молочної ферми (акт впровадження №44 від 05.12.2018р.); в сфері регіональної економіки при розробці та реалізації регіональних програм розвитку малого аграрного бізнесу (акт впровадження №03-31/54 від 22.10.2019); в освітній діяльності при викладанні дисциплін «Економіка домогосподарств», «Економічна теорія» та «Історія економіки та економічної думки» (акт впровадження № 55/3-1639/1 від 02.10.2020).

Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, які викладені у дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повною мірою відображають основні положення та висновки роботи і доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях. Основні положення дисертації опубліковано в 15 наукових працях, серед яких сім статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з економічних наук, одна стаття – у науковому періодичному виданні іноземної держави (Словаччина), сім статей – у збірниках (наукових доповідей), оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях, з них відповідають вимогам п.11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року №167 – сім публікацій.

ВИСНОВОК

Дисертація Кібенко Катерини Андріївни на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки» є самостійним завершеним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до розв'язання теоретичних та практичних питань, пов'язаних із забезпеченням ефективного функціонування малих форм аграрного виробництва.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, які сприяють підвищенню рівня ефективності представників сфери малого аграрного виробництва в Україні.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені здобувачем наукові завдання вирішені повною мірою, мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації, що задекларовані здобувачем, містять елементи

наукової новизни. Структура та обсяг роботи повністю відповідають встановленим вимогам.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали належну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кібенко Катерини Андріївни відповідає спеціальності 051 «Економіка» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року №261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п.10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року №167.

Дисертація Кібенко Катерини Андріївни на тему «Напрями підвищення ефективності виробничої діяльності малих форм в аграрному секторі економіки» може бути рекомендована до подання у спеціалізовану вчену раду.

Рецензенти:

завідувач кафедри маркетингу

Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
доктор економічних наук, професор

Д.Г. Легеза

доцент кафедри бізнес-консалтингу
та міжнародного туризму

Таврійського державного агротехнологічного
університету імені Дмитра Моторного
доктор економічних наук, доцент

Д.В. Єременко

ПІДПИС ЗАВІРЮЮ

Начальник ВК

А.В. Терещенко

